

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարեկանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ:
Մեր հասցեն. Тифлис. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տ է Լ Է Փ Օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:
Տ է Լ Է Փ Օ Ն № 253.

Շ Ա Ր Ո Ւ Ն Ա Կ Վ Ո Ւ Մ Է

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ
ԲԱԺԱՆՈՒՄԱԳՈՐԾԻՒՆԸ

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը՝ թէ՛ Ռուսաստանում և թէ՛ արտասահմանում 10 ռուբլի, տասն և մէկ և տասն ամսականը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ ամսականը՝ 7 ռ., վեց ամսականը՝ 6 ռ., հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ., ամսական 1 ռուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿ» կարելի է ԽՐԱԳՐԱՍՏԱՆԸ:
Օտարալեզուները պէտք է գիտեն հետևալ հասցեով՝ Тифлис. Редакция «Мшакъ»: Իսկ արտասահմանից՝ Tiflis. Rédaction «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրականական սեփականութիւն.—ՆՅՈՒՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սրբեջոր. Մոսկովում աշխատանքները. Նամակ Սրբեջոր. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. «Figaro» լրագրի յօդուածը. Նամակ Ֆրանսիայից. Նամակ Թուրքիայից. Նամակ Շվեյցարիայից. Հետադիմութիւն.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍՄԱԿԱՆ. Կրեմլ.

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրականական և գեղարուեստական սեփականութեան իրաւունքները պաշտպանելու համար Պարիզում գումարված միջազգային կօնֆերէնցիան այս օրերս աւարտեց իր նիստերը: Կօնֆերէնցիայի նպատակն էր—վերաբնակել Բեռլինի դաշնագիրը, որ կնքված է տասն տարի առաջ:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԿՐԵՏԷ

III

Իբրահիմ փաշայի աւելումները.—Միսոսթիւն.—Հեռուական զորք.—Յունաստանը անապատ.—Նաւատորմ.—Եւրոպայի պաշտպանութիւնը.—Նաւարինի մարտը.—Ռուս-թուրքական պատերազմը.—Արեւելեան հարց.—Ազատ Յունաստան.—Կրեմլի ձախտապէսը.—1858 թ. ապստամբութիւնը.—Թուրքական խռովումներ.—1866—1869 թ. Եւրոպայի պատերազմը.—Ապստամբութիւններ 1878, 1887, 1889 և 1890 թ. Եւրոպայի պատերազմը.—Կրեմլի պաշտպանութիւնը.—Կրեմլի պաշտպանութիւնը.

Իբրահիմ փաշան մօտեցաւ Յունաստանի արևելքին ամենաթերթաւոր ծրագրով: Նա վճռել էր բռնաբերել անկախ արաբական պաշտպանութիւնը և արաբներն բնակեցնել նրա տեղը: Լինելով դաւաճան, անխել՝ մի բռնակալ, նա երբեք խորութիւն չէր անում միջոցների մէջ: Բայց նրա առաջին արշաւանքը անապատ եղաւ: Ծովային պատերազմներին մէջ յոյն հերոս նաւապետները մի շարք յաղթանակներ տարան, այնպէս որ Իբրահիմ փաշան, կարցնելով իր նաւատորմից 56 մեծ և փոքր նաւ, հարկադրված եղաւ հեռանալ և ձմեռել Կրեմլի կղզուր: Բայց 1825 թ. զարնանը բախտը նրա կողմն անցաւ: Մօրթայի մի քանի նաւահանգիստներ գրաւելով, նա առաջ գնաց, տարածելով ամեն տեղ մահ և ոչնչութիւն: Տրիպոլից քաղաքի մօտ յունաց զօրքը ջարդվեց: Անուանեալ յոյները չէին կարող կանոնաւոր պատերազմ մղել եգիպտական զօրքերի դէմ, որոնց ղեկավարում էին Ֆրանսիացի սպաներ, ուստի սկսվեց ժողովրդական պատերազմը: Իբրահիմ փաշայի առաջ արդատ ասպա-

ղրականական սեփականութեան մասին: Այդ դաշնագրութեան համաձայն, բոլոր եւրոպական պետութիւնները, բացի Ռուսաստանից, պարտաւորվել են չը հրատարակել և չը թարգմանել որ և է հեղինակի աշխատութիւն, առանց նրա համաձայնութեան և առանց մի որոշ հօտօրար վճարելու: Այդ դաշնագրի հիմք ընդունված է այն սկզբունքը, թէ՛ գրականական, մտաւոր աշխատութիւնը կազմում է գրքերի և հեղինակի համար նոյնպիսի նիւթ թակաւն սեփականութիւն, ինչպէս ուրիշների համար տունը, փողը և այլ սեփականութիւններ:

Մի քանի երկիրներ օրէնսդրութիւնները սահմանափակել են գրականական սեփականութեան իրաւունքը, սահմանելով որոշ ժամանակամիջոց այդ իրաւունքից օգտուելու համար: Ընդհանրապէս, միայն հեղինակի մահից 50 տարի յետոյ, նրա գրական աշխատութիւնները դառնում են ընդհանուր սեփականութիւն: Այս օրէնքը գործադրվում է և Ռուսաստանում: Միայն իր սեփական հեղինակների վերաբերմամբ, այն է իբրեւ ներքին օրէնք: Ռուսաստանը լիչև այսօր հրաժարվում է ընդունել Բեռլինի դաշնագիրը, ուստի Ռուս հրատարակիչները իրաւունք են ստացել հրատարակել օտարազգի հեղինակութիւնների թարգմանութիւնները, չը տարով հեղինակին որ և է վարձատրութիւն և չը ստանաւորել նրա թոյլատրութիւնը: Այդ ի հարկէ, նիւթական մեծ վնաս է հասցնում օտարազգի հեղինակներին:

Պարիզում գումարված միջազգային կօնֆերէնցիան նպատակ ունէր վերաբնակել Բեռլինի դաշնագիրը, և վճարել գրականական սեփականութեան վերաբերեալ հարցերը, որոնք, ըստ էութեան, պարունակվում են երեք գլխաւոր կէտերի մէջ, այն է. 1) մտաւոր աշխատութիւնը, գրական

սեփականութիւնը համարել, թէ՛ չը համարել նիւթական սեփականութիւն. 2) սահմանափակել հեղինակի իրաւունքը, թէ՛ ոչ. 3) վերացնել բոլորովին հեղինակի ժաւանգների իրաւունքը, թէ՛ ոչ: Բոլոր քաղաքակրթ պետութիւնները շտապեցին մասնակցել այդ կօնֆերէնցիային, բացի Միացեալ-Նահանգներից և Ռուսաստանից: Այս հանգամանքը զրգուց Ֆրանսիայի գրողների արտունջը և զայրոյթը, և մի երկար բանակիւ առաջ բերեց Ֆրանսիական և Ռուսաց մամուլի մէջ:

Ամենից առաջ իր բողոքով հրապարակ դուրս եկաւ հռչակաւոր փրկագրող Էմիլ Զօլան, որի աշխատութիւնները ոչ մի տեղ այնքան շատ չեն թարգմանվում և կարգացվում, որքան Ռուսաստանում, հետեւաբար և ոչ որ այնքան մեծ շահ չունի գրականական սեփականութեան իրաւունքի պաշտպանութեան մէջ, որքան նա: Զօլան պնդում է, որ գրականական և գեղարուեստական սեփականութեան իրաւունքը պէտք է ամեն կերպ պաշտպանել, թէ՛ հեղինակի հայրենիքում և թէ՛ արտասահմանում: Նա շինում էմ անքն, ասում է նա, պատրաստում եմ կահարարակ, թանգագին դարբեր և ես ստեղծում եմ սեփականութիւն, որը պէտք է պաշտպանել ինձ և իմ ժառանգներին և ոչ որ չէ կարող խել այդ սեփականութիւնը ինձանից, եթէ չէ ուղղում զող դառնալ: Բայց ես գրել եմ մի բովան, մի թատերական պիես, և դա համարվում է միայն ժամանակաւոր սեփականութիւն, որը ես կարող եմ վայելել միայն մինչև մահս, իսկ ժառանգներս մի գեղեցիկ օր պէտք է զրկվեն նրանից: Բայց չէ՞ որ ես, ոչ միայն իմ աշխատութիւնն եմ տալիս, այլ և տալիս եմ ուղեղս, ամբողջ կենսւմս:

Գրականական սեփականութեան իրաւունքի հակառակորդները այն կարծիքն

են յայտնում, թէ՛ 1) հօգու սերմերը պատկանում են ամբողջ մարդկութեան և նրանց ծիւղերը ոչ մի սահման չեն ճանաչում: 2) հեղինակի իրաւունքի հարցը սերտ կերպով կապված է ժողովրդական լուսաւորութեան և ժողովրդական գրագիտութեան հարցերի հետ: 3) այնտեղ, որտեղ հեղինակի անձնական շահերը ընդհանրապէս չեն ժողովրդի շահերի հետ, նախաձեռնարկութիւնը պէտք է տալ վերջիններին, որովհետեւ ժողովրդական կուլտուրայի, մանաւանդ հանրամարդկային շահերը, մասնաւոր մարդկանց արտօնութիւններից աւելի բարձր և կարեւոր պէտք է համարել:

Թէ ինչ վճիռ է արտասանել գրական այն արեւօպաղը, որ գումարվել է Պարիզում, դեռ մեզ յայտնի չէ: Սակայն չենք կարող չը նկատել, թէ որքան էլ յարուցված հարցը իրաւագիտական կողմից բարդ է, այնուամենայնիւ դժուար է մարդկային մտքի արտադրութիւնը, հօգու ստեղծագործութիւնը համեմատել նիւթական կօպիտ օյժի արտադրութեան հետ և մտքի արտադրութիւնը համարել նիւթական սեփականութիւն, ինչպէս բարդ, փայտը, փողը և այլն: Զրկել մարդկութիւնը, մանաւանդ լոյսի և գիտութեան կարօտ ժողովուրդները տաղանդի, հանձարի, գիտութեան արդիւններից, դարձնելով այդ արդիւնները արտադրողների ժառանգների սեփականութիւն, դրանով թէ՛ կօզմուն մի քանի անհատներ, բայց կը վնասվի քաղաքակրթութիւնը, կը վնասվի ընդհանուր մարդկութիւնը:

Մենք նորից կը դառնալք այդ խնդրին, երբ մեր ձեռքի տակ կը լինեն կօնֆերէնցիայի որոշումների մանրամասնութիւնները:

Ինչ կար ամեն տեսակ գաղաւթութիւններ անելու համար: Ստանալով եգիպտոսից օգնութիւն 10.000 զինուոր, նա 1826 թ. Եւրոպայի սկզբում գիմեց դէպի Միսոսթիւն բերելու: Դեռ 1825 թ. ամառվանից նա պաշարված էր թիւրք զօրքերով, որոնց գլխաւորն էր Բէյրութ փաշայ Յոյն բերդապահ զօրքի թիւն էր 3000: Ծովի կողմից պաշարվածներին օգնում էր Միսոսթի ծովափնաւոր, հասցնելով ուտելիքին, վառօք և այլ պաշարներ, իսկ ցամաքի կողմից թիւրքերի բոլոր յարձակումները անապոյ էին, այնպէս որ հոկտեմբերին Բէյրութ փաշան յետ բաշվեց իր դիրքերից, թէ՛ չը համարձակվեց բոլորովին վերջնաւ պաշարումը, յիշելով սուլթանի հրամանը: «Միսոսթիւնը, կամ քո գլուխը: Իբրահիմ փաշան, մօտենալով բերդին, ծաղրեց նրան և անուանեց ցանկապատ, խոստացաւ 14 օրում ունչացնել նրան: Պաշարվածները միջոցների անձնատուր լինելու առաջարկը, իսկ եգիպտական զօրքի առաջին յարձակումը անապոյ եղաւ: Բայց բերդի դժբաղդութիւնն այն էր, որ Միսոսթի այլ ևս չը կարողացաւ պաշար հասցնել, որովհետեւ թշնամու նաւերը բոլորովին փակել էին նաւահանգիստը: Այնպէս սովը, կերակրվում էին ծովային բռնակալը, միջոցներ միայն քիչ մարդկանց ջրաղբ կերակուրն էր: Քաղաքը աւերակների կոյտ էր դառնել, եղանակը ցուրտ էր: Բերդապահ զօրքը վճռեց ճանապարհ բաց անել պաշարողներին շարքերի մէջ. 1826 թ. ապրիլի 22-ին, գիշերվայ ժամի 2-ին, 3000 զինված մարդիկ, ունենալով իրանց հետ 5000 կանաչք, ծերեր և երեխաներ, դուրս եկան բերդից, բայց ամեն տեղ կատաղի ընդդիմադրութեան հանդիպեցին: Իբրահիմ փաշան տեղեկ էր այդ մարին և պատրաստութիւն էր տեսել: Միայն 1300 մարդ կարողացան հեռանալ, մնացածները վերադար-

ձան ըստղա: Պաշարողները ներս խաւեցին, սկսեցին կոտորել, այրել, գերել: Այն ժամանակ յոյները, մի հօգով ու մի զգացմունքով հերոսացած, պալմեցրին միջնաբերդը և բազմաթիւ աներ, և իրաւունքների տակ ոչնչացան թշնամիների հետ: Գերվինուս ասում է, որ յոյների քաղաքը թիւրքները Միսոսթիւնի պաշարման և անկման ժամանակ միայն թուկիդիդի գրքով կարող են անմահանալ ապագայ սերունդների համար:

Բայց այդ հրաշալի հերոսութիւնները չը դադարեցրին հայրենիքի թշնամութիւնները: Իբրահիմ փաշան կարցրել էր իր զօրքի կէտը, նա նորից վերադարձաւ Մօրթա և սկսեց նորից և վերջնականապէս աւերել երկիրը: Ամբողջ միջին Յունաստանը նորից թիւրքերայի ձեռքին էր և ներկայացնում էր մի անապատ: Յունական կառավարութիւնը՝ քաղվեց կղզիներից մէկը, լուծնելով այլ ևս միջոց ցամաքի վրա թշնամու զինվածները: Ամբողջ յոյսը այժմ նաւատորմն էր: Պէտք է ասել որ յունական ապստամբութիւնը անհնարին կը լինէր առանց նաւատորմի, դա կազմված էր նախկին աւերակային նաւերից, որոնք յարմարեցրվել էին պատերազմական պէտքերի համար: Ծովային գործիչների մէջ, բացի մեզ յայտնի հերոսների անուններից, յիշատակվում են արժանի է և մի կին, այրի Բօբօյիւն, նրա ամուսինը սպանվել էր Կ. Պօլսի կոտորածի ժամանակ, իսկ որդին—Արզօսի պաշտպանութեան ժամանակ: Հերոսուհին, իր հաշիւով պատրաստելով երկու նաւ, ինքն էր պատերազմների ժամանակ ղեկավարում նրանց: Իբրահիմ փաշան լաւ էր հասկանում, որ յոյների ընկճել, առանց նրանց նաւատորմը ոչնչացնելու—անհնարին էր, ուստի նրա ծրագրի մի մասն էր նուաճել Հիւրա կղզին, որ յունական

նաւատորմի հօր պատուարն էր: Թիւրք-եգիպտական նաւատորմը և զօրքը աւելի ևս զօրեղացան: 1827 թ. յունիսի 5-ին Բէյրութ փաշան զբաղեց Աթէնքը: Միում էր մի վճռական, սարսափելի հարուած, և ամբողջ Յունաստանը ըստով կը յղթաներով կապակապած՝ կընկէր թիւրքաց սուլթանի ոտների մօտ: Բայց այդ օրհասական դրութիւնը եւրօպացի լաւագոյն մարդկանց սիրտը շարժեց: Անգլիայում՝ այդ ժամանակ կառավարութեան զուլուն էր անցել Ֆօրդ Կանինգը, այն մարդը, որ այնքան խոր ազդեցութիւն է արել Գաղտնիքի վրա: Նա համարում էր Յունաստանի մարտիրոսներին և վճռեց պաշտօնական կերպով միջամտել: Ռուսաստանում 1825 թ. Բազաւոր էր Նիկիտայ 1, որ ազատ էր Սրբազան Կաշնադրութեան կապանքներից և իր անունին քաղաքակրթութիւնն ունէր թիւրքիայի վերաբերութեամբ: Կանինգը զգացմունքներին զիմարող էլ կար: Կա Մեծտերնին էր, աւստրիական մինիստրը, որ բռնակալութեան, ճնշումների մարդ էր: Յունաստանի անապոյտութիւնները միայն ուրախութիւն էին պատճառում այդ քրիստոնէային, և նա ասում էր, որ եթէ հարկաւոր է միջամտութիւն, դա պիտի լինի թիւրքերի օգտին և յոյների դէմ: Սակայն Կանինգը դաշնադրութեան կապեց ուսաց կառավարութեան հետ, Ֆրանսիան էլ միացաւ այդ համաձայնութեան: Երեք պետութիւնների դեսպանները Կ. Պօլսում պահանջեցին վերջ տալ պատերազմական գործողութիւններին, բայց ստացան այսպիսի պատասխան. հնոսրին մեծութիւն սուլթանը նոյնպիսի կատարեալ տէր է իր երկրում, ինչպէս միւս վնասպետները իրանց երկրներում, ուստի և չէ թոյլ տալիս որ և է միջամտութիւն իր գործերի մէջ: Երկրորդ անգամ Լօնդօնում կայացան լուծարարութեան

1863 թվականին Գօնիական կղզիները, որ
Անգլիայի հովանաւորութեան տակ էին գտնու-
յալն՝միջեան Գօնաստանին: Այդ զէպը նո-
գրդիւ տարածեց Վրետէնու, խոտացած բէն-
ները չէին գործադրուի, աղբաւանդութի-
ն չարունակ տանջուած էր ծանր հարկերով
1866-ին նորից ապստամբութիւն ծագեց
տեղ ու չարունակեց երեք տարի: Կռիւը եղ-
կոյ՝կողմից ստիպել էր ու յիշեցնում էր քսանա-
թականներէ կոխմբը: Գօնաստանը այս
գամ լուռ հանդիսատես չեղաւ, դրամական
ջոցներ ու բաղումսիւ կամուարներ ուղա-
տպտոմբներին, իսկ 1868 թ. արտաքին գո-
րէ մինիստր Գեղխանի բացառակ յայտնի
Գօնաստանը մտադրեւ Վրետէն միացնե-
հաւ: Թիւրքիայի բողոքը ստանց ուշադրութի-
ն թողցին Գօնաստանում: Այն ժամանակ ի-
կառավարութիւնը առաջարկեց յունաց դե-
նին հեռանալ Կ. Պօլսից, Գօնաստանի հպա-
ներին դուրս քնեց իր երկրի սահմանն
պաշարեց յունական նաւահանդիսաները:

ՆԱԽԱԿ ԽԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Բազու, յունիսի 24-ին
Երէկ կարգացի «Մշակի» 72-րդ համարում մի
լուր, որի մէջ պահանջներով ընտանեկան պա-
տիւնը, չէր յիշատակել անունս՝ գտնելով այդ
դէմ՝ լաւագոյն զգացմունքներ, պատուի տարրա-
կան պահանջներին:

Այդ մասին ընդունեցէք իմ խորին հորհակա-
լութիւնս և թող տուէք յայտնել, որ ոչ թէ ան-
պատուութիւն, այլ պատու ևս համարում ինձ
համար, որ բախտ եմ ունեցել իմ յարկի տակ
ընդունել բարձրատիկան հոգեւորականին—սրբա-
զան Երեմիա արքեպիսկոպոսին, և մօրս, որդի-
ներս ու թոռներս հետ նրա օրհնութեանը ար-
ժանանալու:

Իսկ ինչ վերաբերում է յայտնի թերթերի
հանդէպէն՝ և զգուշիւ ակնարկներին—ես ար-
համարում եմ և լուսն: Ես գիտեմ իմ պատիւը,
և գիտեմ պաշտպանել նրան, երբ այդ հարկա-
ւոր է:

Եղիաշէն Սարգսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

«Մշակի» յաջորդ, № 76, վարդապետի
տնիկի պատճառով, երեքշաբթի օր լոյս չի տես-
նի, այլ լոյս կը տեսնի հինգշաբթի օր:

«Մշակի» այսօրվայ համարը բաղկացած է
թերթի ու կէսից:

Մեր հասարակութեան և «Մշակի» ընթերցող-
ներին լաւ ծանօթ Աբրահամ Ամիրխանեանց,
որն այժմ գտնվում է Բերլինում, ինչպէս
հաղորդում է գերմանական «Der Reichsbote»
լրագիրը, յունիսի 19-ին, երեկոյան, «Գրի-
տոնեական ընկերակցութեան» ընդարձակ դահ-
լիւնում մի ճառախօսութիւն կարգաց հայերի մա-
սին: Պահելիւն լի էր հանդիսականներով: Բերլի-
նում ապրող մինչև տասն հազի հայեր ներկայ
էին ճառախօսութեան: Պատար Ամիրխանեան-
ցը, ասում է Բերլինի լրագիրը, գեղեցիկ խօ-
սում է գերմաներէն: Նա նկարագրեց հայերի
ներկայ վիճակը ազգու խօսքերով և մանրամասն,
պատարը եկել է այստեղ՝ Հելսինգֆորս քաղա-
քից: ճառախօսութեանց յետոյ այստեղի հայերը
տեսնելիցն ժողովարանի այգում:

Մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ Կ. Պօլսից,
որ Նուրեան-Ալքեան խումբը, որ սկսել է գլուխ

նստանալ նոյնպէս պատրաստվում էր պատե-
րադի. Թեսալոյից: Օմեր վաշան պատու
էր համարի՝ իր զօրքերը Գոնաստան մտցնելու
համար: Այդ միջոցին խօսեց Անգլիան Վիդա-
յէլի (Բիլիոնֆիլդ) մինիստրութիւնը յայտնեց
որ չէ կարող թող տալ, որ սակմանի իրաւունք
ներկայ և մէկը խախտի, նոյնպէս և նրա կա-
լաւանքից մէկը խլի: Թրքումը Վիդայէլի
այն տեղին հասաւ, որ անգլիական նաւերին
արգելեց կրակել փախչող կանանց և երկա-
ներին ընդունել և հետադարձ կղզուց: Կրակէի
համար ոչինչ չարաւ և Վիդայէլի մինիստրու-
թիւնը, որ 1868 թ. վերջում կառավարութեան
գլուխ էր ձեռքին առաւ: Վերջապէս, Բիսմարկի
առաջարկութեամբ, 1869 թ. յունիսի 9-ին Պա-
րիզում կայացաւ դեռ պահանջողով՝ յունական հար-
ցը վերադարձնելու համար: Թուրքիան այդտեղ ու-
նէր ներկայացուցիչ իսկ Գոնաստանին չէր թող
տուած պատգամաւոր ուղարկել: Կեսպանաժողո-
ւի վիճիւն այն էր, որ Գոնաստանը կրեւէին
օգնելու իրաւունք չուներ: Գոնաստանին մնում
էր նազանդովել այդ վիճիւն. Կրեւէն էլի Թուր-
քիայի սեփականութիւն մնաց:

Արեւելեան հարցը նորից սուր կերպարանը ա-
ռաւ 1877 թ.ին, երբ Ռուսաստանը պատերազմ
սկսեց: Գոնաստանը, որ երկար տարիներ աշ-
խատում էր իր սահմանները մեծացնել, ստանալ
ընտան պայմաններ, միացնելով իր հետ Թուր-
քիայի յունական երկրները, սկսեց պատերազ-
մի պատրաստութիւններ տեսնել: Լորդ Բիլիոն-
ֆիլդը զրախանապէս յայտարարեց յոյն կառաւա-
րութեան, որ եթէ նա պատերազմական զօրքեր
թիւններ սկսէ Թուրքիայի դէմ, Անգլիան իսկոյն
կը գրաւէ Պիրէնէս: Բայց բաշխուողութեանը գա-
ղանութիւններ էին կատարում Թեսալոյից, որ
բազմաթիւ յոյներ փախչում էին Գոնաստան:

Բարձրացնել, իր մէջ հաշուում է մի քանի հոգե-
րականներ, ինչպէս Վիտալիան և Բարթոլոմէոս
Կալիսկոպոսները, Միլեան քահանայ, Վաշան
վարդապետ Տէր-Մինասեան, և մի քանի աշխար-
հականներ՝ ինչպէս, օրինակ, Գրիգոր Կարապետ-
զեան, Մերիմ-Գալի, Կարապետ Փանտասեան,
Անտոն Կէօշէ-օղլու և այլն: Դրանք են այժմ
«Ազգապաշտ» քորթիւնները:

Մեզ խնդրում են տպագրել հետեւեալը. «Թիֆ-
լիսի արհեստագործների նորընտիր գլխաւոր կա-
ռապետ Սերովբեանց մինչև այժմ դեռ չէ հա-
տառված իշխանութիւնից: Դրա պատճառն այն
է, որ արհեստագործների վարչութեան հին ընթի-
մի կողմնակիցները բողոք էին ներկայացրել
Թիֆլիսի նահանգապետին, առարկելով, թէ նա
անգրագէտ է, իսկ նորեքս 130 արհեստագործնե-
րի ստորագրութեամբ մի խորհրդ ներկայացրեց
Թիֆլիսի նահանգապետին, խնդրելով չուտով
հաստատել Սերովբեանցին արհեստագործների
գլխաւոր պաշտօնի մէջ: Պ. նահանգապետը
հրամանագրեց Թիֆլիսի պոլիցիմէյստէրին, որ
Սերովբեանցին ընտրութեան ենթարկէ: Գոնի-
սի 26-ին պոլիցիմէյստէրի վարչութեան մէջ՝ պո-
լիցիմէյստէրի և ուրիշ անձանց ներկայութեամբ,
Սերովբեանց ընտրութեան ենթարկեց և յայտնե-
վեց, որ նա գրագէտ է ուսուցիչին, հայերէ-
նի և վրացերէնի մէջ, և խօսում է՝ ուսուցիչին
հայերէն, վրացերէն, պարսկերէն և թիւրքերէն:
Քննութեան հետեանք պոլիցիմէյստէրը ներկա-
յացրեց Թիֆլիսի նահանգապետին: Այդպիսով
հին ընթիմի կողմնակիցները մնացին ամօթալի,
նրանց բողոքը անհետանք մնաց, իբրև գուրկ
որ և է հիմքից, իսկ Սերովբեանցին արհեստա-
գործների գլխաւոր պաշտօնի մէջ հաստատելը
այժմ ապահովված է համարվում: Սերովբեանց
իր պաշտօնի գլուխ անցնելուն պէս մտադիր է
ամենից առաջ արհեստագործների կանոնադրու-
թիւնը տեղական լեզուներով տպագրել ու տարածել
տալ և իր միջոցներով տպագրել ու տարածել
Թիֆլիսի բոլոր արհեստագործների մէջ, որպէս վի-
նասնք ծանօթանան արհեստագործների առանձ-
նաշնորհմունքի, կանոնների և պարտաւորու-
թիւնների հետ»:

Մի քանի տարի առաջ Թիֆլիսում վախճան-
վեց իշխան Կ. Ս. ձալճալաճէ, որ կապակ էր
400.000 ռուբլի՝ ձալճալաճէ ցեղի երկնամբերին
ուսումն առաւ և ժողովրդի մէջ կրթութիւն տա-
րածելու նպատակով: Հանգուցեալի ժառանգնե-
րը մէճ էին յայտնել կտակի իսկութեան դէմ,

Աթէնքում օգոստոսին տեղի ունեցան փողոցա-
յին անկարգութիւններ. յոյները դժգոհութիւն էին
յայտնում իրանց կառավարութեան, որ չէր կարո-
ղանում պաշտպանել յունական շահերը: Մի-
նասոր Տրիկուպիս յայտնեց պետութիւններին,
որ եթէ Թուրքիան չը անհաճաբէ բաշխուողու-
ներին, Գոնաստանը պատերազմ կը սկսէ: Եւ
իրաւ, 1878 թ.ականի սկզբում յունաց զօրքերը
հաւաքեցան սահմանի մօտ, բայց չուտով կա-
յացաւ Սան-Ստեփանօի դաշնագրութեանը, որով
վերջանում էր ուս-թիւրքական պատերազմը:
Պետութիւնները թող չը տուեցին որ մի նոր
պատերազմ բորբոքել: Գոնաստանը ստիպված
եղաւ զէնքը ցած դնել: Նոյն տարին, ամառը,
կայացաւ Բերլինի կոնգրէսը: Բայց մինչև այդ
կրեւէն նորից ապստամբեց, տեսնելով որ այժմ
էլ իրան մոռացել են պետութիւնները:
Բերլինի կոնգրէսն էլ, ուր ամենագործը մարդն
էր լորդ Բիլիոնֆիլդը, զբաղեց Թուրքիան կար-
կատելու, պահպանելու եւրոպական հին արեւա-
տուքի Թեսալոյի ազատութեան համար, բայց կոնգ-
րէսը ամբողջ Բալքանիային ազատութիւն չը
տուեց: Աւելորդ է ասել, որ այդպէս վարկելուց
յետոյ մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչնե-
րը մի առանձին հանութիւն ցոյց տալ չէին կա-
րող և այն ազգերին, որոնք դատ ունէին Թուր-
քիայի դէմ, իրաւունք էին հայտնաւորել: Այդպի-
սիների թւում էր ամենից առաջ Գոնաստանը:
Պետութիւնները մերժել էին թող տալ որ կոնգ-
րէսին ներկայ լինի Գոնաստանի լիազօրը: Ար-
տաքին գործերի մինիստր Կելանիս, որ գնա-
ւած արեւելեան պաշտպանելու համար, թողաւ Թեսա-
լոյից և Բերլինի յունական դատը գտնէ ոչ-պաշ-
տանալու պաշտպանելու համար, թողաւ Թեսա-
լոյից և Բերլինի յունական ձայնի իրաւունքով
մասնակցել կոնգրէսի այն նիստերին, որոնք վե-

տնդնելով թէ Կ. ձալճալաճէ կտակը գրել է մը-
տաւոր խանգարման վիճակում: Նահանգական
դատարանը անհիմն գտնելով ժառանգների վե-
ճը, մերժեց էր: Գոնիսի 26-ին գործը ընդվեց
Թիֆլիսի դատաւարանական պալատում: Դատաւ-
ների դատը պաշտպանում էր Պետերբուրգից
եկած փաստաբան Կէրլինը, իսկ ուսումնասրա-
կան շրջանի շահերը պաշտպանում էր Օգոսէ-
վիչ: Պալատը հաստատեց նահանգական դատա-
ւանի վիճիւնը և այդպիսով մեծ յոյս կայ, որ իշ-
խան Կ. ձալճալաճէի կտակած մեծ գումարը կը
գործադրվի, վերջապէս, իր բուն նպատակին:

Մեզ հաղորդում են, որ Շուշու թեմական
զպրոցի հոգաբարձութիւնը որոշել է հրապարակ
զպրոցի համար նոր տեսուչ և նոր ուսուցչական
խումբ:

Լաւ եմք, որ կողմնակա Կիւրապետական
ընկերութիւնը ստացել է երկրագործութեան մի-
նիստրից հեռագիր, որով մինիստրը խոչարտում
է ընկերութեան կողմից ընտրված Վ. Գեւոր-
կուն գնալ Նիժնի-Նովոգորոդ ներկայ լինելու ար-
դիւնքների ընտրութեան և գնահատութեան յանձ-
նաժողովներում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՆԿԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ, Ռուսաց գործակալութեան միջոցով, Կ.
Պօլսից ստացանք հետեւեալ հեռագիրը. «Ոչ մի-
այն Զէդգալում, բայց նայպէս և Մէկկալում գոր-
քերը հրաժարվում են հաղանդել իշխանու-
թիւններին: Վախճանում են, որ չը լինի թէ այդ
հանգամանքը ազդի բեղունների գործունէու-
թեան եղանակի վրա: Ընդհանուր նահանգապե-
տին և Մէկկալի մեծ չէրիֆին ուղարկված են
խիստ հրահանգներ: Երէկ անցաւ Բոսֆորի վրա-
յով «Շէրիֆ» նաւը զօրքերով, որոնք ուղարկ-
վում են Զէդգալ Սե ծովի նաւահանգիստներին»:

Կրեւէն 1868 թ. ապստամբութեան ժամանակ
Թուրքիան պարտաւորվել էր կղզու նահանգա-
պետ նշանակել բերտոնեաներից, և ամեն ան-
գամ մեծ պետութիւնների համաձայնութեամբ
Այն ժամանակ էլ կղզու կառավարութեան գոր-
ծը յանձնված էր աղային երեսփոխանական մո-
ղլին: Ինքնավարութեան այդ համաւոր շրջա-
նակներում էլ թիւրք կառավարութիւնը վտան-
գաւոր պայմաններ էր գտնում և աշխատում էր
որ օրէնքի ու կարգի տեղ կառայականութիւն
տրիլ, մի յատկութիւն, առանց որի կարծես չէ
կարող գոյութիւն ունենալ մասնատական մի պե-
տութիւն: Նահանգապետի ձեռքերը կապելու
համար Բ. Կուրը նշանակում էր և զինուորական
նահանգապետ, որ ոչնչացնում էր իր ընկերի
գործերը: Հալէպի դաշնագրութեամբ սահման-
ված էր, որ տուրքերի կէսը տեղական պետքերի
համար գործադրվի, իսկ ժամգումբերի բաղ-
կացած լինի տեղացիներից: Բայց այդ կանոնը
մեռած տառ մնաց: Կրեւէնները դուրսիւնը
չը բարեփոխեց և 1887 թ. նորից ապստամբու-
թիւն ծագեց: Նա կրկնվեց 1889 թ. վերջե-
րում և այս անգամ սուլթանը բոլորովին ոչնչաց-
րեց Հալէպի դաշնագրութեամբ սահման-
ված գործերը: Թուրք զօրքերը Շաբի

Լոնդոնից, Ռուսաց գործակալութիւնը հեռա-
գրում է մեզ. «Daily Chronicle» լրագիրն Կ. Պօլ-
սից հաղորդում են. «Կիւրաքերի շրջանում
ապստամբվեցին 60.000 քիւրդեր, որոնք կողա-
տում են քիւրդերը առանց դաւանութեան խրա-
րութեան»:

Բէյութի գործակալութեան Կ. Պօլսի թղթա-
կիցը հեռագրում է յունիսի 23-ից հետեւեալը.
«Միլանից» ստացած տեղեկութիւնների համա-
ձայն՝ այդ վիլայէթի Նիկար տեղում տեղի են
ունեցել խառնակութիւններ և կոտորել են 40
հոգի: Մանրամասնութիւններ պակասում են:
Կրուզների դէմ պէտք է գործ դրվեն միայն
տեղական զօրքերը, իսկ Սալոնիկից, ինչպէս ա-
ռաջ մտադիր էին, չեն ուղարկել զօրքեր, որով
հետեւ Մակեդոնիայում կարող են նրանք հար-
կաւոր դալ»:

Պրանիական դեսպան Կամբոն և անգլիական
դեսպանատան ներկայացուցիչ Հերբերտ զգու-
յացրել էին Բ. Կրան Կիւրաքերի մասին:
Կամբոն երկար տեղե-
կագրի մէջ յայտնում է, որ նա առաջ էլ զգու-
յացրել էր Կիւրաքերի մասին, և պահանջել
վալիի հեռացնելու, սակայն նրան չը լսեցին և
կոտորած տեղի ունեցաւ: Այժմ էլ զգույացնե-
լով Բ. Կրան կամբոն յայտնում է, որ այժմ,
եթէ մի բան պատահի, պատասխանատու համա-
րելու է նա թիւրքաց կառավարութիւնը: Կամ-
բոն նորից կրկնում է, որ պէտք է լինի վա-
յան յետ կանչվի: Նոյն իմաստով զիսկ Բ.
Կրան և անգլիական դեսպանատան ներկայա-
ցուցիչը երկու հաղորդագրութիւնների օրինակ-
ները ուղարկված են թէ սուլթանի պալատը և
թէ Բ. Կրան:

Անգլիական պարլամենտի համայնքների ժո-
ղովի յունիսի 25-ի նիստում Ֆլին հարցրեց ար-
տաքին գործերի բարոտուարից, թէ արդեօք կա-
ռավարութիւնը Կիւրաքերի վերաբերութեամբ
բաւականացել է միայն առաջարկութիւններով,
թէ ցանկութիւն ունի դիմել աւելի ազդեցիկ
միջոցների: Սպիկերը ազդարարեց, որ այդ հար-
ցը հերթից գուր է:

Անգլիական «Central News» լրագրի տակով
այժմ հռոմում գտնվում է մի հայ եպիսկոպոս
(ով է, չը գիտեմք), որ ներկայացրել է պապի
ուղարկութեան հայերի սարսափելի վիճակը:
Սպասում են, որ չուտով պաշտօնապէս մի հրա-

վաչայի հրամանատարութեամբ սկսեցին կոտ-
որածներ, զաղանութիւններ: 1890 թ.ի առաջին
կիսամեակում զօրքերը խաղաղացին կղզին:
Կրեւէն դարձեալ ոչինչ չը ստացաւ:

Եւ այսպէս կրեւական ներկայ ապստամբու-
թիւնը, որ այնքան մեծ չափեր է ընդունել, նո-
րութիւն չէ այդ հերոսական կղզու համար: Դա
մի աւելորդ անգամ կրկնվող արհեստագործա-
ւոր է, որ բարձրացնում է քրիստոնեայ ազգա-
րականութիւնը իր դարաւոր դատը պաշտպանելու
համար, մի դատ, որ այնքան հասկանալի է ա-
մենքի համար—ստանալ ինքնավարութիւն կամ
միանալ Գոնաստանի հետ, մի դատ, որը
վճռելու համար երբեք չէ եղել Եւրոպայում բա-
րեհաճութիւն: Ինչ հետեանք կունենայ բազմա-
լարաւ կղզու այս մի նոր և ծանր փորձը—
Կուշակը դժուար չէ: Թուրքիան այսօր էլ ձեռ-
քում պահած ունի իր խաղաղութիւնը, որոնք բե-
ֆօրմներ անուն ունեն և դրանցով թող է վը-
չում պետութիւնների աչքի մէջ, հաւատացած
լինելով որ դեռ չուտ չը լինի երկրի տակ մի
Եւրոպա, որ ազատ լինի անձնական շահերի, դե-
տոմների հին անտերից և կարողանայ արդա-
րութեան վրա հիմնած մի եղբայրական համա-
ձայնութիւն կայացնել՝ հիւանդ մարդու հար-
ցը միանգամից վճռելու համար: Բայց կը դիմա-
նան կրեւացիները մինչև այդ հետեւոր, սիրուն
ապագան:

Սա հարց է...

ԼԵՕ

Ներկայ տեսութեան կայմը ինչ օրով էր Հե-
տեւեալ արեւելեան պատերազմի 1) Բաշկալի Կոնստան-
տին, 2) Կոնստանտին, 3) Կոնստանտին, 4) Կոնստանտին, 5) Կոնստանտին, 6) Կոնստանտին, 7) Կոնստանտին, 8) Կոնստանտին, 9) Կոնստանտին, 10) Կոնստանտին, 11) Կոնստանտին, 12) Կոնստանտին, 13) Կոնստանտին, 14) Կոնստանտին, 15) Կոնստանտին, 16) Կոնստանտին, 17) Կոնստանտին, 18) Կոնստանտին, 19) Կոնստանտին, 20) Կոնստանտին, 21) Կոնստանտին, 22) Կոնստանտին, 23) Կոնստանտին, 24) Կոնստանտին, 25) Կոնստանտին, 26) Կոնստանտին, 27) Կոնստանտին, 28) Կոնստանտին, 29) Կոնստանտին, 30) Կոնստանտին, 31) Կոնստանտին, 32) Կոնստանտին, 33) Կոնստանտին, 34) Կոնստանտին, 35) Կոնստանտին, 36) Կոնստանտին, 37) Կոնստանտին, 38) Կոնստանտին, 39) Կոնստանտին, 40) Կոնստանտին, 41) Կոնստանտին, 42) Կոնստանտին, 43) Կոնստանտին, 44) Կոնստանտին, 45) Կոնստանտին, 46) Կոնստանտին, 47) Կոնստանտին, 48) Կոնստանտին, 49) Կոնստանտին, 50) Կոնստանտին, 51) Կոնստանտին, 52) Կոնստանտին, 53) Կոնստանտին, 54) Կոնստանտին, 55) Կոնստանտին, 56) Կոնստանտին, 57) Կոնստանտին, 58) Կոնստանտին, 59) Կոնստանտին, 60) Կոնստանտին, 61) Կոնստանտին, 62) Կոնստանտին, 63) Կոնստանտին, 64) Կոնստանտին, 65) Կոնստանտին, 66) Կոնստանտին, 67) Կոնստանտին, 68) Կոնստանտին, 69) Կոնստանտին, 70) Կոնստանտին, 71) Կոնստանտին, 72) Կոնստանտին, 73) Կոնստանտին, 74) Կոնստանտին, 75) Կոնստանտին, 76) Կոնստանտին, 77) Կոնստանտին, 78) Կոնստանտին, 79) Կոնստանտին, 80) Կոնստանտին, 81) Կոնստանտին, 82) Կոնստանտին, 83) Կոնստանտին, 84) Կոնստանտին, 85) Կոնստանտին, 86) Կոնստանտին, 87) Կոնստանտին, 88) Կոնստանտին, 89) Կոնստանտին, 90) Կոնստանտին, 91) Կոնստանտին, 92) Կոնստանտին, 93) Կոնստանտին, 94) Կոնստանտին, 95) Կոնստանտին, 96) Կոնստանտին, 97) Կոնստանտին, 98) Կոնստանտին, 99) Կոնստանտին, 100) Կոնստանտին, 101) Կոնստանտին, 102) Կոնստանտին, 103) Կոնստանտին, 104) Կոնստանտին, 105) Կոնստանտին, 106) Կոնստանտին, 107) Կոնստանտին, 108) Կոնստանտին, 109) Կոնստանտին, 110) Կոնստանտին, 111) Կոնստանտին, 112) Կոնստանտին, 113) Կոնստանտին, 114) Կոնստանտին, 115) Կոնստանտին, 116) Կոնստանտին, 117) Կոնստանտին, 118) Կոնստանտին, 119) Կոնստանտին, 120) Կոնստանտին, 121) Կոնստանտին, 122) Կոնստանտին, 123) Կոնստանտին, 124) Կոնստանտին, 125) Կոնստանտին, 126) Կոնստանտին, 127) Կոնստանտին, 128) Կոնստանտին, 129) Կոնստանտին, 130) Կոնստանտին, 131) Կոնստանտին, 132) Կոնստանտին, 133) Կոնստանտին, 134) Կոնստանտին, 135) Կոնստանտին, 13

էր կը հրատարակվի օգնութիւն անելու մասին: Պատի դիւանատան քարտուղարը ստացել է մի խնդրագիր անգլո-հայկական ընկերութեան կողմից, որը խնդրում է պատի ուղարկութիւնը թշուառ քրիստոնեաների վիճակի վրա:

Լորդ Սօլսբրի յայտնել է Ռուստմիրսարի ղեկավարին, որ ինքն ստացել է հայկական նպատակը ֆոնդից չորս հազար ֆունտ ստերլինգ, թիւրքիայի հայերի օգնութեան համար:

Անգլիական պարլամենտի համայնքների ժողովի յունիսի 25-ի նիստում:

Էլէիս. «Ինչպէս վերաբերվեց լորդ Սօլսբրի նպատակը ֆոնդի գործակալի հաղորդագրութեան, որտեղ ասված է, թէ խորհրդի գաւառը, չը նայելով այն աւերակներին, որ տեղի են ունեցել և սարսափելի չքաւորութեան, տեղական վարչութիւնը չէ փոխել իր յարաբերութիւնները և ճնշող ազդեցում է ազդեցականութեան վրա, արգելել հանդիսանալով նպատակների կանոնադրի և ազատ բաշխման:

Կըրդօն. «Կառավարութիւնը ուշք է դարձրել այդ հաղորդագրութեան վրա, որ ուղարկված է մայիսի 27-ին և տղված լրագրողներում յունիսի 23-ին: Բրիտանական փոխ հիւպատոսից ստացել ենք տեղեկութիւն այնտեղ տիրող թըշուառութեան և տեղական վարչութեան յարուցած արգելքների մասին: Այդ առիթով Կ. Պօլսի մեր զեպպանտան ներկայացուցիչը խիստ առաջադրութիւններ է արել թիւրքաց կառավարութեան:

Էլէիս. «Մտադիր չէ արդեօք կառավարութիւնը ուրիշ միջոցի ձեռնարկել, քան միայն առաջադրութիւններ անել:

Կըրդօն. «Պէտք է սպասել և տեսնել թէ առաջադրութիւնները ինչ հետեանք կառավարեն:

Իէյդ. «Բայց միթէ կառավարութիւնը չէ ըստանել տասնեկուս ամիս:

Նէյլ. «Ինչպէս կազմել այդ առաջադրութիւնները Բ. Դրան արեւմտի վրա:

Բրայս. «Արդեօք ուրիշ պետութիւնների ներկայացուցիչներ էլ արել են նոյնիմաստ առաջադրութիւններ:

Կըրդօն. «Հարցը չօչափված է խորհրդի վերաբերութեամբ, ինչ յայտնի չէ թէ արդեօք ուրիշ կառավարութիւններ այդ առիթով դիմել են Բ. Դրան, բայց ընդհանուր խնդրի վերաբերութեամբ արվել են բազմաթիւ առաջադրութիւններ Բ. Դրան:

Այսինքն Բարթէլէտ. «Յայտնի չէ արդեօք թէ ինչպէս են սկսվել վանի խռովութիւնները:

Կըրդօն. «Ոչինչ չեմ կարող ասել, որովհետեւ մինչև այժմ ստացված տեղեկութիւնները հեռադրական են և չեն պարունակում բացատրութիւններ խռովութեան ծագման մասին:

«Daily Chronicle» լրագիրը հետեան կարծիքն է յայտնում կրէտական դժուարութիւնների առիթով. «Կրէտէն—մի կղզի է, որը մենք վաղը կարող ենք պաշարել, եթէ միայն կարենա՞նք հրաման տալ այդ անելու: Ներկայումս եւրոպական պետութիւններից ոչ մէկը, ոչ երեքսեան զաջանցութիւնը, որ բարեկամաբար է տրամադրված զէպի մեզ, ոչ Ֆրանսիա և Ռուսաստանը, որոնք նախանձախնդիր կերպով հրահրում են մեզ վրա, որքի շահեր չունեն կրէտական հարցում, բայց ցանկութիւնների շուտով դադարած տեսնելու խռովութիւնները: Մենք կարծում ենք, որ ոչ ոք չի բողոքել, եթէ Կրէտէն միանայ Գրեկաստանի հետ, իսկ կրէտական ինքնավարութեան դէմ արդէն դժուար թէ ուղիղ և ինքն բողոքել: Անգլիան իր կողմից որ և է օգուտ չէ որոնում, ուրեմն ինչ պատճառով, յանուն մարդկութեան, մենք մինչև այսօր անգործ ենք մընում:

Կ. Պօլսից հեռագրում են «Temps» լրագիրն յունիսի 17-ից, որ վանի չրջականերում քիւրդերը ոչնչացրել են բազմաթիւ հայ գիւղեր և կոտորել են գրեթէ բոլոր արու ազգաբնակիւնները, չը խնայելով մինչև անգամ երեխաներին: Քաղաքը ազատվեց աւերակից միայն զօրքի չնորհի, որ ուղարկվեց այնտեղ Ֆրանսիական զինուորական կամեօնի պահանջով: Սմանեան կառավարութիւնը ուղարկել է մի զաղանի չըրջաբերական բոլոր վալիներին, հրամայելով մու-

սուլման կառավարիչներին հսկել բոլոր քրիստոնեայ պաշտօնեաների վրա և իսկոյն զեկուցանել այդ պաշտօնեաների ամեն մի այնպիսի գործողութեան մասին, որը կարող է առիթ տալ նրանց պաշտօնից արձակելուն: Ի հարկէ, այդպիսի պաշտօնակութիւնները, եթէ նրանք տեղի ունենան, չառ վատ տպագրութիւն պէտք է առաջ բերեն:

Յունաց մամուլի մի մասը սկսել է խիստ կերպով յարձակվել Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի վրա՝ կրէտական հարցում նրանց բռնած ընթացքի առիթով և գովել Անգլիային: Այդ մասին «Nord» լրագիրը հետեան է ասում. «Թէև մենք ուղարկութեան արժանի չենք համարում այն բոլոր ստույթները, որոնք տարածում և հնարում են յունաց լրագիրները Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի վարժուկները մասին կրէտական հարցում, բայց այնու ամենայնիւ ստիպված ենք հերքել: Ոչ Ֆրանսիան, ոչ Ռուսաստանը երբեք չեն խօսել քրիստոնեաների դէմ և յօդուտ մուսուլմանների, և եթէ Յունաստանը ու արեւելեան քրիստոնեաները ունեն որ և է տեղ անկեղծ բարեկամութեամբ—չնայած գտնվում են միայն Ֆրանսիայում և Ռուսաստանում, որոնք միշտ պատրաստ են ցոյց տալ հովանաւորութիւն արեւելեան քրիստոնեաներին և պաշտպանել նրանց մինչև անգամ եւրոպական պետութիւնների դէմ, եթէ այդ հարկաւոր լինի:

«FIGARO» ԼՐԱԳԻՐ 30-ԻՈՒՆԻՍ

«Պէտք է սակայն, որ պետական մարդիկ և եւրոպական դիպլոմատները խստովանվեն, որ թիւրքիայի այժմեան ներքին դրութիւնը ստեղծել է ամենախիստ և ամենասպառնալի վտանգներ: Մի քանի ամիս շարունակ տեղի ունեցած անցքերի վրա, որոնք, սակայն, իրանց լրջութեամբ չառ պարզ էին ամենքի համար: Այն կասկածելի դեպքերը, որ խաղաց անգլիական դիպլոմատիան ապաստարան մի քանի շարժումների պատրաստութեան մէջ, օրինական էր դարձրել մի տեսակ անտարբերութիւն, որ սակայն ծայրահեղութեան հասաւ: Մըցման պատրուակի տակ, որ ամենամեծ պետութիւնների բաժանման պատճառ է դառնում, թոյլ տուցին, որ կատարվեն Հայաստանում այնպիսի գործողութիւններ, որոնք, ուրիշ ժամանակներում, ամբողջ աշխարհի զայրոյթը կը յարուցանէին:

«Մասնատակա ֆանատիկները, որի զբըրըրմանը կարծես նպատակ է աւանդաւորել ինտրիգները, որանց անգլիական քաղաքը ոչ է սուլթանը, ապա ասպարէզ գտաւ: Կրէտէնում Այն-ճաու է դառնում, թոյլ տուցին, որ կատարվեն շարժումներ ամենախիստ զործողութիւններ, որոնք, ուրիշ ժամանակներում, ամբողջ աշխարհի զայրոյթը կը յարուցանէին:

«Մասնատակա ֆանատիկները, որի զբըրըրմանը կարծես նպատակ է աւանդաւորել ինտրիգները, որանց անգլիական քաղաքը ոչ է սուլթանը, ապա ասպարէզ գտաւ: Կրէտէնում Այն-ճաու է դառնում, թոյլ տուցին, որ կատարվեն շարժումներ ամենախիստ զործողութիւններ, որոնք, ուրիշ ժամանակներում, ամբողջ աշխարհի զայրոյթը կը յարուցանէին:

«Կա իրանց սեփական աղանդութեան զգացմունքն է, որ այժմ նրանց զեկավարում է:

«Եթէ Մերայի ակնյայտնի անհոգութեան պատճառով շարունակվի ներկայ դրութիւնը, ամենալուրջ բարեկրիւններ անխուսափելի կը դառնան: Անկարելի է, միևնույն, որ մասնատարականութեան շարժումները հալածել քրիստոնեաներին այն երկրների մէջ, որ նրանք գտնէ աղքատներին: Այնուամենայնիւ, Միւսարին է շարունակ թոյլ տալ, որ այրեն գիւղերը, սրբանցիկ կանանց, ծերերին և երեխաներին, առանց որ, ճէնց այդ բարբարոսութիւնների ճիւղման վրա, արեւելեան հարցը չը դնի Եւրոպայի առաջ ոչ թէ իր կրճատված տեսքով, այլ իր ամբողջութեամբ:

«Թող աւելանան երեսուն կամ քառասուն հազար հայ զինվորներ վրա հազարաւոր կրէտացիներ, որոնք արդէն ուժասպառ են եղած մասնատակա արեւմտեաների և բնիկաբնիկների հարձակումների տակ, դա կազմում է մարդկային մարմինների մի կոյտ, որի հետքերը ոչ մի խա-

րոյն չէ կարող ջնջել: Կոնք ծագած է ինքնաբերաբար այն սարսափից, որ զգացվում է խղճմանքի և մարդկային զգացմունքների բնական վրդովումից:

«Ուրեմն ժամը հասել է լսեցնել տալու Կ. Պօլսում աւելի հաստատուն խորհուրդներ և անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու, որպէս զի լսեն այդ խորհուրդները»:

ՆԱՄԱԿ ՖԻՆԱՆՍԻՍՏԻՑ

Պարիզ, յունիսի 19-ին

Կիրակի, յունիսի 16/28, Պարիզ, զը վիէն փողոցը, հայկական մատուռին մէջ հաւաքուած էինք յիսունի չափ երկու սեռէ հայ, պաշտօն և պատարագ կատարելու մեր եղբայրներուն համար Տ. Սուրբիսա վ. Պարոնեան պատարագից ու մեռելական դամբանականը խօսեցաւ. մեր բարակ, պղտուր մեղրամոմերով կատարեցինք հոգեհանգիստը, տրամախալի ճողով. և մէկ սիրտ էին ամենքն ալ, հայ գործաւորն ու հայ ընչաւաւը, հայ գեղարուեստագէտն ու հայ վաճառականը, հայ զրազէտն ու հայ վարժարանդին, ծերն ու երիտասարդը, էրիկ մարդն ու կինը, ամենքն ալ աղէտակից հանրային մի և նոյն աղէտին:

Պատուի չըջապատ մըն է եկեղեցիինս, անդարդ, անխառնակ, սակայն չեմ յիշեր թէ կեանքին մէջ ոչ և է տաճար, հայ թէ օտար, այնքան յուզիչ ազդեցութիւն գործած ըլլար վրաս, որքան այդ խղճով աղօթատեղին, որ կը յիշեցնէր մեր գիւղական իրիւկի եկեղեցին, ապաւինում ու պահապանը մեր գիւղացի ժողովրդին, որ անոր համար կարգի ու կը մեռնի: Պերճութիւններու ոտանին փառաւոր թաղի մը մէջ մեր այդ կորուսած, անշուք ժամերին պատկեր մը չէ արդեօք աշխարհի երջանկաւէտ համարուող ընկերութիւններու մէջ մեր վիճակին:

Ու այդ բազմադարեան մեղեդիները, ու այդ սրբութեան հինաւորեց երգերը, որոնք հոգին ձայնով կը մըմնուէին, ինչի անանկ կը թուէր, թէ հայրենի արեւնագետակի հողէն դեռ նոր-նոր ըզլած կը թուէին կուգան հեռաւոր եղբայրներու սրտերն ալ կտոր-կտոր ընելու, եթէ ոչ առնոյ մարմինները:

Պատուութիւնը կը կրկնուի, ըսած են: Այս ճշմարտութիւնը չառ աղէկ դիտելը մեր մարտիրոսութիւններու պատմութիւններով, որոնք ոչ թէ է կը կրկնուին, այլ կը հարկաւորվեն: անոր համար է, որ անկեղծ, անփոփոխ, կարծես ձայնագիր մը վրա անջնջ պահած ենք—նորէն պէտք պիտի ըլլայ, ըսելով—աղէտաւոր օրերու միթիւրանքի հառաչանքներն, մեր եկեղեցիի աղօթքները:

Պատմութիւնը կը կրկնուի: Լատիւլիւրտացիին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնն էր կարծես, որ մտիկ կընէինք, երեքշաբթի գիշեր, յունիսի 18/30, Պարիզի գիտական ուսումնասիրութիւններու սրահին մէջ: Եւ սակայն դեռ երէկուան պատմութիւններն էին, նորերն էին:

Պ. Պօլսից բանախօսութիւնն երեք շաբթի վերջ, ուրիշ Ֆրանսիացի մը, բարձրագոյն գիտութիւններու ուսուցիչ՝ պ. Մարիէ բանախօսեց հայերի վրա՝ Հանդէսին կը նախադասէր պ. Վալմէր, որ նիստը բացաւ կարճ, բայց ազդեցիկ ատենաբանութեամբ մը:

Յետոյ ոտքի ելաւ, դեռ երիտասարդ, անուշ զէմքով, սիրուն կերպարանքով ուսուցիչը: Հաղի թէ բերանը բացաւ՝ իր քաղցրահունչ ձայնը սրտերուն ճամբան ինքնիրենէն կը գտնէր:

Ատենաբանը երեք մասի բաժնեց իր նիւթը, պատմեց զէպերուն ծնունդը, սահմանեց պատմականաւորութիւնները, և պարզեց Եւրոպայի քաղաքականութիւնը: Այդ զէպերը մեզի ամենուս ծանօթ էին, զէթ հայրերու, և սակայն նորութիւն երեցան: Ատենախօսը ամեն ինչ կանոնաւորած էր, զէպերը այնպէս շարահարած էր իրարու, որ մէկը միւսին բնական յաջորդութիւնը կը համարուէր:

Աստի պարզեց ետքը անցաւ Եւրոպական քաղաքականութեան: Անանկալ մըն էր մեզի համար այլքան յանգուգ ճշմարտութիւն լսել Ֆրանսիացիին մը բերնէն: Ազգային անձնատիրութիւն չունեցաւ, և խոստովանեցաւ դառն ճշմարտութիւնը: Գրեկական, Գերմանիան, հայկական խնդրին մէջ իրենց հետեւած ընթացքին համար:

Պ. Մարիէի ատենաբանութեան տպագրութիւնը մեծ եղաւ, և արձագանք կը գտնէ: Այսօր «Թան» իր «Օրը» օրինալի գլուխը կը դնէ այդ ատենաբանութեան լուրը, իրաւ է, որ լուսութեամբ կանցնի քաղաքական տեսութիւններու վրայէն, սակայն անգամ մը ևս կը կրկնէ ճարտերուն պատմութեան համառօտութիւնը:

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը սակայն կը բարկանայ, որ ատենաբանը այս խնդրին առթիւ գերմանաւոր և անգլիաւոր երեցաւ: Սակայն քաղաքական խնդիրներու մէջ պէտք չէ ճշմարտութիւնը խօսել գտնէ մէկ անգամ:

Առջի նամակովս գրեցի, թէ Ֆրանսայի մէջ մեզի նպատաւոր շարժում մը կը սկսի, նշանները օրէ օր երեսն կուգան, և վանի անեկի զէպերը ուժ պիտի տան անշուշտ այդ շարժումին: Ֆրանսացի բողոքական երէցները խնդրադիր մը տուին արտաքին գործերու նախարար պ. Հանօթօյին, աղաչելով որ միջամտէ Հայաստանի բարեկարգութիւններուն համար:

Գրական շարժումներ ալ կան: «Փիւստիս»-ի խմբագիր և Արմատակալ կուսակցութեան նախորդ պետ Պ. Փլէմանտ Գրեց յառաջաբանը «Կարմիր գիրք»-ին, որ քանի մը օրէն պիտի հրատարակուի: Այդ գիրքը պատրաստեց պ. Շաւարշ Անդէորդ, երիտասարդ բանաստեղծ—գրագէտ մը պահուած է այդ ծածկանունին տակ: Պաշտօնական թուղթեր, ու հայրենի երկրէն եկած նամակները իրենց պարզութեամբ մէջ, Լերենց համալի ու հոտով—կրակի ու արիւնի համ ու հոտ—թարգմանեց:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻՍՏԻՑ

Կ. Պօլսի, յունիսի 15-ին

Նոյն իսկ թիւրք բարի պաշտօնեայ մը անհանդուրժիկ է այս երկրին մէջ, կըսէ պաշտօնակութեան մը առթիւ: Կառավարութիւնը նոր ապացոյց մը ալ կուտայ այս բանաձևին, պաշտօնական ընկելով Պրուսայի կուսակալ Միւնիխ փաշան, որ անցած անցան, ջարդերուն ատեն, բացարձակապէս մերժեց գործադրել կուսակալին հրամանը: Պրուսայի և շրջակայներուն բազմաթիւ քրիստոնեաներուն վրա գործադրել: Կառավարութեան աչքին սուղ եղած էր այդ օրէն ի վեր Միւնիխ փաշա, սակայն հանգամանքները աննպատակ ըլլաւ: Կառավարութեան զէմ գործը համբերեցին: Հիմակ որ թիւրք կառավարութիւնը դիւանագիտական յաջողութեան գագաթնաւանդ է հասած է (1), անխալ կը հարուածէ աջ ու ձախ: Պրուսայի կուսակալ Միւնիխ փաշան չէր, որ պիտի յաջողէր ճողովել կառավարութեան կատաղութիւնն, հիմակուան ըժմիւրն մէջ մարդասիրութիւն ընելը պետութեան զէմ գործէ կը նշանակէ: Միւնիխ փաշա մարդասիրական հոգի գործ մը տեսած էր՝ հայերը ջարդելու չի թողելով: ասով ծանր յանցանք մը գործած էր կառավարութեան զէմ, և ահա կը պատժուի:

Պէտք է ոճրագործութիւն, առաջակութիւն, անբարոյականութիւն գործել, կեանքը մատուցել: Կրէտական հիւստածք մը դարձնել, փառքի և պատուի արժանի ըլլալու համար ներկայ կառավարութեան մէջ: Ահա այդ տեսակ մէկն էր Տէվրիշ փաշա, որ անցած շաբթու մեռաւ: Խալաւական ֆանատիկներու մարմնացումն էր Տէվրիշ: Տէվրիշ Բուսէլի արտասովոր հրամանատար էր և մեծ դեր ունեցած է պուլկարական ու հայկական ջարդերուն մէջ: Իր տունը ամբողջ լրտեսներու բոյն մըն էր: Տէվրիշին մահը հազարի կորուստ է սուլթանին:

Կախաղանը սովորական դարձաւ արդէն, այս շրեքշաբթի առտու Ստամպուլ, Վալիտէ-խանին առջև կախաղան հանցելն Չէկիլիէքի (Պրուսայի նահանգ) Գարեգինը, որ ամբաստանուած էր մասնիչ Սենեքերիմ էֆէնտին սպաննած ըլլալու յանցանքով: Ոստիկանութիւնը և կառավարութիւնը մտադիր են եղեր կառավարական պաշտօնեաներու ահաբեկիչները ամենքն ալ կախաղան հանել կարողի:

Պ—ի

ՆԱՄԱԿ ԵՎ ԵՅՅԱՐԻՍՅՈՒՆ

Ժ. Ե. և Կ. յունիսի 12-ին

Հինգ տարի է, որ չվեցարացիներին զբաղեցնում էր ազգային մի ցուցանանդէս կազմելու միտքը: Սկզբում դա մի յանդգնութիւն էր համարվում: Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ հարցը բուհարկութեան զբաղեցնում էր, և 1893 թ. յունիսի 22-ին Բեօնում հաւաքված ժողովը, որ կազմված էր գաղանկագիտական, կանոնադրական, հասարակութիւնների և զանազան ընկերակցութիւնների ներկայացուցիչներից, ընդունեց այդ ձեռնարկութիւնը: Այնուհետեւ իւրաքանչիւր չվեցարացի աշխատում էր գործել իր շրջանում իր կարողութեան չափով, սկսած ամենափոքր երեխայից մինչև յայտնի գիտնականը: — Այդ պատճառով է գործը այժման փառաւոր կերպով աջակցվել:

Այն անձինք, որոնք տեսել են Պարիզի, Լիօնի և Գիլգոյի ցուցանանդէսները, յիշելով ներկայ ցուցանանդէսը շատ փոքր բան կը համարեն: Բայց թող չը մոռանան, որ չվեցարացիները համաշխարհային չէ, այլ ազգային: Նրա դէմքին է՝ «Հանաչիր քեզ» (Connais-toi toi-même), որ գրված է գեղարուեստական պաշտօնի ձեռնարկին: Իսկ նպատակն է ցոյց տալ բոլոր աշխարհի ձեռնարկների արժեքները, ցոյց տալ, թէ ինչ է կարողանում անել այս երկիրը ինքն իրան, առանց օտարների օգնութեան: Հանդէս հանված է այսօրվայ զարգացողովման Եվրոպայի և ներքին կարելի է իմանալ, թէ ինչ առաջադիմութիւններ է արել հին Հելլենիստի:

Մայիսի 1-ին տեղի ունեցած ցուցանանդէսի բացումը: Հանդէսը փայլուն կերպով էր կազմակերպված. դժբաղդաբար, եղանակը անձրևային էր: Ժամի 7-ին գաղանկագիտական խորհրդի անդամները Բեօնից հասան Ժընև և ողջունվեցան անազան բազմութեան կողմից թիւղանութների օրոտումով: Ազգային արձանի մօտ եղան երկար ձառնաթուղթներ: Այս անձ չուրով տեղի ունեցած ցուցանանդէսի ոսկեայ բանալու յանձնվելը ցուցանանդէսի ընդհանուր նախագահի կողմից գաղանկագիտական նախագահի պ. Լաշնային: 22 կանոնների կողմից 22 ֆաշի օրիորդներ կատարում էին այդ արարողութիւնը: Խնդրանքներ օրիորդ կարող էր իր կանոնների յատուկ զուգուհուր փառաւորները: Երկու օրիորդ թաւաշայ բարձր վրա տանում էին ցուցանանդէսի բանալին: 32 ձիավոր, Լուի XV-ի հագուստով և 200 զբոսայգիներ բոլոր ընկերութիւնների կողմից մասնակցում էին այդ հանդէսին: Ցուցանանդէսը բացվեց հանդէսի համար յատկապէս յորինած երգով: Ժամի 2-ին բացվեց չվեցարացիական գիւղը (Village suisse): Այստեղ է ցուցանանդէսի աւելի հրապուրելի մասը: Գիւղը ներկայացնում է չվեցարացիական գաղանկային խրճիթներ իրանց տեղական ճարտարապետութեամբ: Այդտեղ երեւում են բոլոր ձեռնարկական արհեստները, տեղական անասունները, ազգային զեղեցիկ հագուստներ, որոնք այժմ հազնուում են զանազան կանոններում, մի խօսքով այն ամենը, ինչ որ աչքին է ընկնում այս փոքրիկ երկրում և ինչով այստեղ պարծնում են: Ամեն կողմից եկել են արհեստաւորներ և այդտեղ, այդ խրճիթներում ցոյց են տալիս իրանց գործը: Ձեր աչքին առաջ պատրաստում են կանոնները ինչպէս փոքր տեղային հողատիրութեան, իսկ նրա կողքին թաւաշայ կտորների հիւսուածք զարգացնելիս վրա, որոնց դուք յաճախ կը տեսնէք Յիւրիկի կանոնների արհեստներում: Մի տեղ գործում է հողի ամանների գործարարները, միւս տեղ տեսնում էք Բեօնի կանոնների ձեռնարկը հիւսուածքները կտաւի վրա: Յետոյ գալիս է կանոնները զբաղեցնող մասնակցական գործարարները, հոշակաւոր ասեղնագործութեան ժողովում: Ապրիլի 2-ին կանոններից, հրաշալի ընդհանրագործութիւններ Բեօնի կանոններից, յարգել հիւսուածք Ձիւրուրդի կանոններից: Ուշագործեան արժանի է և չվեցարացիական գեղեցիկ ապարակը: Եվ ինչ և Նիւշտեղ կանոնները: Ըր ցոյց են տալիս իրանց ջրաղացները: Մի ուստայնագործ է մի մանուկ պատրաստում են ԲԵՐՂԷ կտորները, որոնք հիւսուածք են այնպիսիներին իրանց նրբութեամբ: Եվ չվեցարացիական հոշակաւոր պանիրների պատրաստութիւնը իր բոլոր մասնակցականութիւններով կատարվում է այստեղ ձեր աչքին առաջ:

Ցուցանանդէսը տեղաւորված է Արուսի կերպով: Նա կազմված է 47 բաժանմունքներից:

Ներքին: Մուտքը փառաւոր է. մի ահալին «պարկ», որի կենտրոնում գտնվում է մի փոքրիկ լիճ. դրա միջից խոլում է շատրուան, որը երեկաները դիտական տաղաւորութիւն է թողնում իր զոյններով:

Գեղարուեստական պաշտօնի մօտից սկսվում է ելեքարական երկաթուղի, որը պտույտ է գալիս ցուցանանդէսի շուրջը: Այդ պաշտօնի դրսի ֆատագի երկու կողմից երեւում են երկու հրաշալի պատկերներ. մէկը ներկայացնում է քաղաքի աշխատանքը (le travail à la ville), միւսը՝ գաղապի աշխատանքը (le travail aux champs): Մարիամ կաթնան

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 27 յունիսի: Ներքին գործերի միւնիստրի կարգադրութիւն: «Недѣля» շաբաթաթերթի № 18-ի մէջ «Замѣтки» վերնագրով յղուածի և այդ լրագրի յաւելածի մէջ, որ «Книжки Недѣли» վերնագիրն է կրում, արդիւն է յերկուսի սխալներ: յոյուածները համար, յայտնել այդ լրագրին երկրորդ նախագործութիւն, յանձին խմբագիր հրատարակիչ, տիտուլարին սովետնիկ վարչի Գալլէրուրով:

Նիժնի-Նովոգորոդ, 27 յունիսի: Կոնստանդին և Դիմիտրի Կոնստանտինովիչ Միժնիսները ուղարկեցին զիւրեկտոր Կովալովիչին յաւակցական հեռագիր կազմի մասին պատճառով:

Սպառվում են 180 տուրիստներ արտասահմանից «Օճայո» շաբաթաթերթ, որը յունիսի 1-ին կը հասնի Պետերբուրգ:

ԲՈՍՏՈՂ ԴՕՆԻ ՎՐԱ, 27 յունիսի: Անընդհատ յորդառատ անձրևներ են գալիս:

ՊՕՏՄԻԱՄ, 27 յունիսի: Յունիսի 25-ին Պոտուգալի մօտ վախճանվեց քանդակագործ պրօֆէսոր Էրզան Ֆիլի:

ՀԻՌՈՒ, 27 յունիսի: Պապը ընդունեց իւլիուս-կուս:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 27 յունիսի: Կրեմլէ կղզում հիւպատոսները իրանց հաւատարմատարներին միջոցով յայտնեցին Էպիտրօպիային՝ Թիւրքիայի արած զիջումների մասին: Էպիտրօպիան ժողով հրապարակեց, քայքայ օրացանկային համաձայնութիւն չէ ստացված: Պատգամաւորներին մեծ մասը հակափառ և համաձայն են զիջումներն ընդունելու, բայց այն պայմանով, որ նրանց իրաւորումը երաշխաւորված լինի պետութիւնների կողմից:

ԲԵՐԼԻՆ 27 յունիսի: Այն անսպասելի փառաւոր, թէ կրեմլում խաղաղ կարգեր վերահաստատուելու համար բոլոր պետութիւնները պատրաստվում են կանոններ ազգայնութիւնները զործել երկու կողմից վրա, վճատեցրեց կուր կուսակցութեանը, որը դեռ նորերս զիւրիսող ազգայնութիւն ունի: Տրամադրութեան ազգայնի փոփոխութեան շնորհիւ տեղեկվող բարեխաղ յանդամները սակայն կարող է հակառակ հետադարձներին հասցնել, եթէ Բ. Դրան կողմից զեպազաների առած խոտմունքները իրաւորումը կասկածելի դուրս գայ:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 27 յունիսի: Հակառակ լրագրական տեղեկութիւններին, յայտարարվում է, որ սուլթանի առողջական դրութիւնը շատ լաւ է:

ՆԱՄԱԿԱՆ ԵՅՅԱՐԻՍՅՈՒՆ ԵՎ ԵՅՅԱՐԻՍՅՈՒՆ

ԲԱԼԱՍԱՆԻ, Երուսաղէմ Գաղարեանց, Ստանցանք ձեր նամակը, որը դուք վերջացնում էք հեռեւեղ խօսքերով: «Երուսաղէմ իմ այս նամակը նորոյնութեամբ տուցէ «Մշակի» մօտակայ համարներից մէկում, որպէս հիշեցում իմ գրած «Մուրճի» մէջ) վերաւորական խօսքերի «Մշակի» դէմ: Ես յետ եմ աւանում այդ խօսքերը, որովհետեւ նրանք հակառակ են իմ համոզմունքներին, իմ խորհրդին: Մէկը չենք կատարել ձեր խնդրը և ձեր նամակը չենք տղաղրի «Մշակի» էջերում: Մեր ընթերցողները տեղեկութիւն անգամ չունեն այն մասին, թէ դուք ինչ էք գրել «Մուրճի» էջերում «Մշակի» դէմ: Եթէ կամենում էք, ուղարկեցէ ձեր նամակը «Մուրճի»-ն, որը տղաղրել է ձեր առաջին նամակը, թէ ես այդ նամակը, ինչպէս ինքներդ էք գրում, էտր-պաղարկեան համար չէի գրված, այլ որպէս մի մասնաւոր կարծիք:

Թիֆլիս, Աւետիք Արախանեան, Կարգաւէք վերին պատասխանը...

ԿԵՐՁ, Եթովպիայի, Մի պնդեք, որ տղաղրեք ձեր նամակը «Մուրճի» խմբագրի դէմ: Խաղաղեք նրան:

ԵՐԵՎԱՆ, Գ. Երեւոյեցի, ուսումնարան և թատրոն: յոյուածը չի տղաղրվի: Յոյս ունենք, որ կը շարունակեք գրել յատկապէս գաւառական թատրոնի մասին:

Կ. ՊՈԼԻՍ, Ա. Ե. Ձեր հասցէին ուղարկվող «Մշակի» համարները, ինչպէս և ուրիշները, թիւրքաց պատը անդադար վերադարձնում է մեզ, մակաղրկելով՝ Էարգելված է: Ասել է թէ չը ստանալու պատճառը խմբագրութիւնը չէ:

ՆԵՐՔԻՆ-ԱՍՏԱ, Գ. Սինանեանց, «Մշակի»

համարները պէտք է ուղարկվեն Հին-Նախիջևան, ձեր հարցրած հասցէով, յունիսի 1-ից սկսած: Այդ թւից են բաժանուրը գրվել:

Խմբագիր՝ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԵՅԱՍ ԱՐՄՈՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵՃ Արժանաւորութեան

ՀՈՏԱԻՏ ՁԲԵՐ

«Պարսկական Եասաման»

Ծաղկահոտ Օ-դէ-կոյն

«Պարսկական Եասաման»

Հոտաւէտ Ջրեր «Պարսկական Եասաման»

Սապոն «Պարսկական Եասաման»

Պօմադա «Պարսկական Եասաման»

Ընկերութիւն

ԲՐՈԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ

Պրէյս-կուրանտը ճրի:

(ամ. 15,30) (№ 73) 1—9

ՂՈՆԱՂԱՆՈՒՂՍ ՄՆԱՅ

ՎՈՒՆԻՍ 3. Սօլովեանի

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.

Դիմել՝ Թիֆլիսի կենտրոնական, և ԲԱ-ԳՈՒԻ գրաւաճառանոցները:

(№ 70) 3—3

Թարգման վճար են Ուշ դար

«НЭПО и ПАТРАШ»

«ОСЕННИЙ ПЕРЕЛЕТ»

(№ 71) 3—3

ԳԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ
ՐԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային կարիքների համար)

ՊՈԼԻՏՈՒՄ ԿԱՅՏՄԱՆ: Մի բանի բողետում նորոգում է հին, անշնորհ, խաղաղած կահկարասիքը, պիանիսո, բոլաներ, հայելի և ուրիշ չըջանալիներ, արկիլներ, տիկիներ և այլ յոկած փայտեայ առարկաներ—չը զիմեղով ատաղձագործի կամ ողորկողի օգնութեանը: ԳԻՆԸ՝ 1 Բ.՝ 80ԿԱՅՏԱՆ ԲԱԼԱՄԱՄ—միջոց սոթի կոչաներից (մօզաիկ), երուսններից և կաշուէ այլ ուսուցչներից: «Տօկայեան բաղամբ» առողջացնում է սոթի կոչաները, երուսնները և այլն, ամենակարճ ժամանակում, արմատներով ոչնչացնելով նրանց, նա, սակայն, ցաւ չէ պատճառում: ԳԻՆԸ՝ 60 Կ.՝ Երախվում է զեղարարական խանութներում: ԳԼԽԱՆՈՐ պահեստը Բարձրագոյն հաստատված զեղարարական ավարանքների կովկաս, ընկերութեան մէջ, Թիֆլիս և Բազու: (№ 22) 11—50

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

ԲԱՅՅԻՒ

«ԽԱՅԱԳՈՂԻ ՅԵՏԱՍԱԿԱՐԱՆԸ» I II III և IV մասերը մի դրբում ամփոփված. Բ. սիւպ. 2 50 «ԶԱՀՐՈՒՄԱՐ» 2 «ՆԱՄԱԿԱՆ ՄԵՃԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» Բ. սիւպ. 2 «ՏԱՀԱԿԱՅՏԻ» 40 «ԳԻՄԻ» Тифлисъ, Аннѣ Рафѣи. (№ 57) 3—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՏԻԳՐԱՆԵՆԵՐԻ

«BAIATHI SCHIRAZ»

ԲԱՅԱԹԻ-ԹԻՐԱՅ

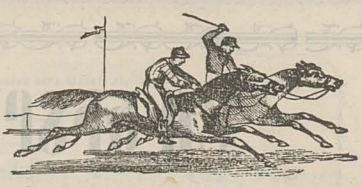
Երրորդ աշխատութիւն

Երախվում է Թիֆլիսի Սուլեյմանեանի, Լանկոյի և Ֆարիսի մագաղաններով:

ԳԻՆԸ 60 ԿՈՊ.

Յիշեալ մագաղաններում գտնվում են նոյն հեղինակի

ԿՈՂԱՍՏԱՆ ԵՐԵՐ և ՊԱՐԵՐ, գործ I. 80 Կ. ԲԱՅԱԹԻ-ԹԻՐԻՐ՝ , գործ II. 60 Կ. (№ 69) 3—5

ԳԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ
ՐԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային գործածութեան համար)

ՍՄԲԱԿԱՅԻՆ ՁԼԹ, ամբակները պնդացնելու, կակղացնելու և սնացնելու համար: Նա պահպանում է սմբակները ձաքճըրուց և նպաստում է նրանց կանոնաւոր ամսան: ԳԻՆԸ՝ 60 Կ. և 1 Բ.՝ ԿԱՇՈՒԻ ՕՍՄԱՆԵԼԻԿ, կակղացնում է ամեն տեսակ կաշի, պահպանում է նրան խոնաւութիւնից և բորբոսումից, չինում է նրան անխախտեցելի և ձկուն, այս օժանելիքը անխախտեցելի է որսորդական և ուրիշ կօշիկների, շարիքանների, սանձերի, ձիի սարքի, չէմօղանների և ուրիշ կաշուէ առարկաների համար: ԳԻՆԸ՝ 75 Կօպ:

ԹԱՄԲԱՅԻՆ ՍԱՊՈՐ (յատկապէս սպիտակ կաշուէ չինած թամբերի համար): Գործ է ամբում մեծ աշտրութեամբ ամեն տեսակ սպիտակ և դաշնազան գոյների կաշի մաքրելու: ԳԻՆԸ՝ 1 Բ. 25 Կ.՝ Երախվում է զեղարարական և կաշեղէն ապրանքների խանութներում:

Գլխաւոր պահեստը Բարձրագոյն հաստատված՝ զեղարարական ավարանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ, Թիֆլիս և Բազու: (№ 22)

12—50

ՄՕՍԿՎԱ ԵԿՈՂՆԵՐԻ

ՀԱՄԱՐ

քաղաքի կենտրոնում, ԲՕԼՂԱՅԱ ԴՄԻՏՐՈՎԱ (Большая Дмитровка) փողոցի վրա տրվում են

ՎԵՐՍԱԼ 66

Շքեղ կերպով կահաւորված ՀԱՄԱՐՆԵՐ: Բնակիչների համար կան ամեն տեսակ յարմարութիւններ՝ ՏԵԼԵՖՈՆ, ՎԱՆԵԱ, ստացվում են ՀԱՅՈՑ և ՌՈՒՍԱՅ լրագրիներ և այլն: ԳԻՆԸ՝ 20ԿԱՊԱՐՈՒՆԻՆ 11—20 (№ 62) Բ. ԱՆԵՏԻՍԵԱՆՑ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

«Կովկասեան գրաւաճառանոցի» Ջաք. Գրիգորեանցի հրատարակութեամբ մի նոր զատկերը

ԲԱՅԱԹԻ-ԹԻՐԱՅ

Համառօտ դարձնելով ընկան գիտութիւնների 37 պատկերներով (կենդանաբանութիւն, հանքաբանութիւն և բուսաբանութիւն): Ա. տարվայ դարձնելով, աշխատանքից Ջաք. Գրիգորեանցի:

ԳԻՆԸ 60 ԿՈՊ.

Գուճարով գնանքներն 20% զեղջ կը լինի: (№ 71) 3—4

ՋԳՈՇԱԳՐԷՔ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻԿ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲՈՐՆՕ-ՏԻՄՈԼԵԱՆ ՍԱՊՈՐ

Գ. Ֆ. Ի. Բ. Գ. Ե. Ս.

Ոչնչացնում է պեպիւնները, սնկութիւնը, գեղին բծերը, սրտկոկները և պտուկները և ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ: Խորհուրդ է արվում ձեռք բերել, որպէս տուալէտային անուշահոտ սապօն, բարձր արժանաւորութեան:

ՈՍԿԵ ՄԵԴԱԼ 1893 թ.ի համար: Կտորի գինը 50 Կ., 1/2 կտորի 30 Կ.՝ Երախվում է բոլոր ամենալաւ զեղարարական մագաղաններում և զեղարաններում:

Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ֆ. Խրգէլեանի մօտ Մօսկուայում: Դէպօ, Թիֆլիսում Ագիւրօքի մօտ, զեղարարական ավարանքների աւետրի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Երախվում է Գրիգորեանցի, պ. պ. Պապոյեանի և Արտաւալովի մօտ: (№ 7) (ա. 1 և 15) 11—24

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆԸ

Նախկին տարիների պէս այս ամառ վայրն թաղում է ևս ընդունում է ԷՍՍԵՆ-ՏՈՒԿՈՒՄ ներքին և միջի հիւանդութիւն ունեցողներին: (№ 60) 6—10

Կազանի համալսարանի 4-րդ կուրսի ՄՍԻ ՌԻՍԱՆՈՂ ցանկանում է դասեր ունենալ չափաւոր զնով: Պատրաստ է և ամառանոց գնալ: Հասցէն. Вера, Ольгинская ул. д. Теріева, Кв. Доктора Кананова. (№ 68) 4—4

ՏԱՍՆՀԻՆՔԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

2—25

(№ 70) 5—6

(№ 6) (t) 24—50

(№ 66) 3—3

Ա Ղ Զ Կ Ե Ր Ա Ն Յ Հ Ա Մ Ա Ր

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Սերգենկևսկայա փ. ա. № 6. (երկրորդ յարևում) և
բոլոր զործակալութիւններում կայսրութեան բոլոր քաղաքներում:
(№ 71) (շ.) 26—52

МОСКВА: В КНИЖНЫЙ МАГАЗИНЪ Н. П. КАРОСНИКОВА, МОХОВАН, Д.
Нееловой. (№ 61) 8—10

91-5 3045/5/ 1896

Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лористъ-Меликовская ул., д. 643.